

A BUDAPEST KLUB ÉS ERVIN

[DOI 10.35402/kek.2021.2.9](https://doi.org/10.35402/kek.2021.2.9)

Azért jöttünk itt össze, hogy megünnepeljük Ervint, a Budapest Klub elnökét 85. születésnapja alkalmából, áttekintsük a Budapest Klub huszonnégy évét és – felmérve a dolgok alakulását – felkészüljünk a mai körülményeknek megfelelő folytatásra.

A Budapest Klub 24 éves

Kezdjük az emlékezéssel.

A múlt század közepén úgy látszott, hogy különleges lehetőség nyílt meg az emberiség számára. Jóléti állam, jólét és demokrácia együtt. A társadalom eddigi szerkezete piramis alakú volt, minél feljebb mentünk a lehetőségek, a jólét és a hatalom világában, annál kevesebb embert találtunk. Az emberi közösség csak az autokrácia többféle formái között válogathatott. Arisztotelész azt mondta erre, hogy ebből csak akkor léphetünk ki, ha „az orsók maguktól fonnak”.

Most ez a modern gazdaságban (amit Hegel „második világhelyzetnek” nevezett) bekövetkezett. Az emberi közösség szerkezete a piramis helyett kupolaformát öltött, kihasasodott. Az egyharmados társadalomból kétharmados társadalom lett. Legalábbis Észak- Amerikában és Nyugat-Európában.

De – amint mondtam – ez csak a világtársadalom kisebbik részében következett be. Mert a világ – mint Huntington leírta – egymástól független világokra oszlott. A jóléti centrum mellett ott volt a félperiféria (mi is odatartoztunk), aztán a Távolság, India, az arab világ, Afrika különböző részei, Ausztrália, Dél-Amerika, Közép-Amerika. Ezek nem jutottak el a jóléti társadalomhoz. De eljutottak annak egyes vívmányai, amit most a maguk rendszerébe illesztve igyekeztek felhasználni. Ezt nevezte Ulrich Beck „második modernitásnak”.

A jóléti állam országaiban felébredt a reményesség, de csakhamar kiderült, hogy vannak nehézségek, amelyek egyre inkább egyetemes veszéllyé nővekedtek.

Egyrészt azért, hogy a technikai vívmányok csakhamar a többi huntingtoni világrészre is kiterjedtek, de az uralkodó autokráciák eszközévé váltak, és ez egyre zavarosabbá tette a világhelyzetet.

Másrészt azzal, hogy a centrum országaiban sem alakultak ki azok az új formák, amelyek lehetővé tették volna, hogy az új lehetőségeket a társadalom minden rétege ki tudja használni.

Ezt elég sokan felismerték. Benjamin Barber például úgy fogalmazta ezt meg, hogy a centrumban a társadalmi együttélés és a kultúra elsivárosodott – a további világrészben viszont felébresztette az eddigi centrum elleni bosszú igényét. Ezt egyrészt a világcentrum macdonaldizálásában (ahogy ő mondta a McWorld kialakulásában) fejezte ki –, másrészt a többi világrészben a szent dzsihad indulatában.

De idézhetünk más jelentős gondolkodókat is. Putnam például az amerikai társadalom alakulását elemezte. Legsúlyosabbnak a közösségi viszonyok elszűkülését tartotta, amelyeket bőven elemzett. Címszóként azt jelölte meg, hogy az Államok kisvárosaiban, azelőtt seregesen jöttek össze a helyi vendéglőkben kiépített pályánkon kuglizni – ez a közösségi élet jellemző vonása volt –, most viszont kevesen vannak, és egyedül kugliznak. Könyvének is ez a címe: *Bowling alone*. Robert Dahl viszont azt fejtegette, hogy a centrum demokráciája poliarchiává silányult.

Ekkor lépett fel a Római Klub is, hogy felhívja a figyelmet a további növekedés nehézségeire, és a fenntartható fejlődés biztosításának problémáira. Széleskörű érdeklődést keltett, de a politikai-gazdasági hatalom nem törődött vele.

A Római Klub utolsó számottevő ülését 1986-ban Pennsylvániában tartotta, az értékek megőrzésének és fejlesztésének problémáiról. Ennek szervezésére László Ervint kérték fel, aki akkor az ENSZ tudományos intézetében, az Unitarban dolgozott. Ervin engem is meghívott az ülésre. Az ülés alap gondolata a *planetary consciousness* eszméje volt, ami 31 év elteltével, ma is érvényes. Vannak ugyan, akik utópiának vélik, de a polgári fejlődés, a kapitalizmus, majd a jóléti állam kialakulása is lehetetlen lett volna nélküle.

A Római Klub stafétatorját a Budapest Klub vette át. 1993-ban alakult Ervin elnökletével, és azóta is a planetáris tudat minél szélesebb körű elterjedésén és megvalósulásán dolgozik. A Klub tiszteletbeli tagjai a világ szellemi nagyjai fémjelzik

ezt a törekvést. Elkötelezettségük jeléül 1996-ban, 21 éve, ugyanebben az épületben írták alá a Klub hitvallását, a Manifesztót.

A Budapest Klub azzal kezdte munkáját, hogy igyekezett összegyűjteni a világ élen járó gondolkodóit, tudósait, művészeit, közéleti embereit. Tiszteletbeli Tagjai lettek Jehudi Menuhin, Göncz Árpád, Őszentsége a Dalai Láma, Karan Singh, Vilayat Inayat Khan, valamint Vigdis Finnbogadottir (Izland volt köztársasági elnöke), Csingiz Ajtmatov, A.T.Ariyante, Rianne Eisler, Willis Harmann, László Ervin, Peter Russell, Betty Williams, Elie Wiesel, Milos Forman, Maurice Béjart, Peter Ustinov, Yehudi Menuhin, Liv Ullmann, Jean-Pierre Rampal, Thomas Berry, John McConnell, Edgar Mitchel (űrhajós), Edgar Morin, Robert Muller, Gillo Pontecorvo, Betty William, Richard von Weizsäcker, Sir Richard Rothblat, Sir Sigmund Sternberg, Mohammed Yunus, Otto Herbert Hajek, Ute-Henriette Ohoven, Sir Arthur C. Clark.

1996-ban Jehudi Menuhin háromszor adott koncertet Budapesten (a Budapest Klub meghívásában). László Ervin pedig 1996 nyarán elment Indiába, hogy találkozzon a Dalai Lámával. A Láma öt percet ígért neki. Ervin elé terjesztette a Kiáltványt, a Láma elolvasta, utána lemondta minden aznapi programját, hogy egész napját ezzel tölthesse, és segítsen a végső megfogalmazás elkészítésében. Ennyire érdekelte. Nem sokkal ezután hat láma kíséretében jött el Budapestre, hogy részt vehessen és felszólaljon a Klub konferenciáján október 26-án. Elsőként írta alá a kiáltványt.

Sok szép eseményt éltünk hát meg, és legalább ugyanannyi nehézséget. Úgy gondoljuk, hogy jó ügy érdekében tettük, mert a probléma, amelyet felvetettünk, ma is megoldatlan. Nem csak azért vagyunk itt, hogy csak emlékezzünk, hanem hogy – a tapasztalatokat összefoglalva, még jobban segítsünk a jövőben.

Ma már világszerte 24 Budapest Klub működik ebben a szellemben

És most mi a mai helyzet? Az újabb események azt bizonyítják, hogy a jelenlegi világhelyzet egy olyan széleskörű válságban van, amely nem hasonlít a korábbiakhoz.

A jóléti demokrácia elérte a jólét kiterjesztését, de csak a világ egy részében, a piramissal szemben a kupola szellemében. Most azonban új 'piramisodás' következett be, az egymással is küzdő piramisok szellemében.

A Mozgó Világ legutóbbi számában Szelényi Iván és Mihályi Péter bemutatja, hogy most ismét egyre kevesebb ember birtokolja a gazdasági és politikai javak egyre nagyobb részét. Jody Jensen pedig a legújabb nyugati irodalom alapján a rend (az ordo) és a káosz viszonyát elemezte. Ezek eddig szétválaszthatók voltak. Most azonban a kétféle szerkezet egyesült, nincsen rend káosz nélkül, és nincsen káosz rend nélkül.

Világváltásra van szükség, mert ha nem – akkor előre láthatatlan tragédiák következnek. És ez nem pusztán a gazdaság kérdése, hanem az egész emberi magatartásé.

László Ervin kitűnő, helyzetmagyarázó koncepcióban foglalta össze az emberi gondolkodás fejlődését. A *mitosz – theosz – logosz – holosz* fogalmaiban.

Az elmúlt századok Descartes óta (*Cogito, ergo sum*) a logoszon épültek. Ezzel elértük, amit elértünk, de most a rész-logoszok összeütkeznek és megülik egymást.

Most az egészen, a holoszon alapuló planetáris gondolkodás vezethet csak ki a mélyülő válságból. A Budapest Klubnak is ez a központi eszméje, alapgondolata és küldetése. Olyan terveket szőjünk, amelyek mindannyiunkat előrevisznek, örömet és boldogságot okoznak, de ennél is fontosabb, hogy minél több segítséget adjunk egy közös, világméretű „planetáris” gondolkodás kialakításában.

Nem lesz könnyű, de nincs más út!

Isten éltesse Ervin, és tartsa meg hosszú ideig alkotóerődöt e fontos munka elvégzéséhez!

Vitányi Iván, professor emeritus, a Budapest Klub egyik alapító tagja